

המאמר המרכזי

על החוק להסדר התדיינות בסכסוכי משפחה (הוראת שעה), התשע"ה-2014, יתרונות וחסרונות וההשפעה על "מרוץ הסמכויות"

עו"ד, מגשרת ונוטריונית אביטל רבינוביץ, עוסקת בגירושין ובמקרקעין

החוק להסדר התדיינות בסכסוכי משפחה (הוראת שעה), התשע"ה - 2014) להלן: "החוק" או "חוק הגישור" מחייב בני זוג העומדים להתגרש או בני משפחה, לנסות וליישב את הסכסוך הזוגי/המשפחתי בדרך של גישור כפוי, תחת ערכאות שיפוטיות.

רקע

החוק החדש, שנכנס לתוקפו ביום 17.7.16 חולל שינוי משמעותי בכל הנוגע להליכים המשפטיים המתנהלים בין צדדים לסכסוך הזוגי/משפחתי, כאשר המטרה שעומדת בבסיסו היא לנסות ליישב את הסכסוך בין הצדדים - באמצעות "גישור" - מבלי לערב ערכאות שיפוטיות וממילא מבלי להגיע להכרעות שיפוטיות של בתי המשפט או בתי דין דתיים.

החוק מטיל תובה על צדדים אלו להגיש תחילה בקשה ליישוב סכסוך ולהשתתף בפגישת מידע, היכרות ותיאום, המכונה "פגישת מהו"ת", ביחידת הסיוע שליד הערכאה השיפוטית, אותה בחר יוזם ומגיש הבקשה, שם יוצע לצדדים לנסות ליישב את הסכסוך ביניהם בהסכמה, וכל זאת בטרם פנייה לערכאות שיפוטיות.

רק אם הניסיון ליישוב הסכסוך לא צלח, או שנותרו עניינים בהם לא הושגה הסכמה, יהיה רשאי הצד שהגיש את הבקשה ליישוב סכסוך להגיש תובענה לכל ערכאה שיפוטית מוסמכת בה יחפוץ - תוך תקופה קצובה הקבועה בחוק. אם אותו צד שיזם את הפנייה הראשונית לא עשה כן במסגרת לוח"ז הקבוע בחוק - אזי גם הצד האחר יהיה רשאי להגיש את התובענה לערכאה שיפוטית על פי בחירתו.

על מי חל החוק ובאילו נושאים?

החוק חל במערכת היחסים שבין בני זוג, בין הורים או בין הורים לילדיהם בכל אחד מהעניינים כדלקמן: ענייני נישואין וגירושין; יחסי ממון בין בני זוג, לרבות תובענה כספית או רכושית הנובעת מהקשר בין בני הזוג; מזונות או מדור של בן זוג או של קטינים; כל עניין הנוגע לקטינים לפי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, התשכ"ב-1962; סוגיית אבהות או אמהות; סוגיות כלליות כגון: בזיון בית המשפט, אכיפת הסכם, תובענות למתן הוראות בהליכי ביצוע על פי סעיף 7 לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995.

יודגש, כי גם אם מתנהלים כבר הליכים בין הצדדים, ואחד מהם מעוניין להגיש תובענה חדשה באחד מהנושאים שנמנו לעיל, עדיין מוטלת עליו החובה להגיש קודם בקשה ליישוב סכסוך.

החוק אינו חל במקרים הבאים:

תובענה שבין בני זוג לשעבר או ידועים בציבור; בקשה לאישור הסכם, ערעור ובקשת רשות ערעור; תובענה בענייני ירושה; תובענה לפי חוק אמנת האג (החזרת ילדים חטופים), התשנ"א-1991; הליכים לפי חוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991, ולפי חוק למניעת הטרדה מאיימת, התשס"ב-2001, ובהליכים שבהם המדינה היא צד לסכסוך הזוגי/משפחתי לרבות בתביעות אבהות, בשנה שקדמה להגשת התובענה הוגשה כבר בקשה ליישוב סכסוך בין אותם צדדים, ובלבד שחלפו התקופות המנויות בסעיף 3 לחוק.

אין זה אומר, כמובן, שהסכסוך בין צדדים בהליכים הנ"ל אינם יכולים להיות מיושבים אף הם באמצעות גישור, אלא שבעניינם לא חלה חובה לעשות כן ודינם כדן צדדים בטרם כניסת החוק לתוקף.

החוק שנכנס לתוקפו ביום -17.7.16"על קצה המזלג"

עיון בדברי ההסבר לחוק מלמד, כי תכלית החקיקה הינה להטיב עם זוגות או בני משפחה המצויים בסכסוך זוגי/משפחתי, תוך נסיון "להנמיך את הלהבות", ולהגיע להסדר בדרך גישורית על פני החלטות שיפוטיות, זאת לאור ההבנה, כי לרוב, לסכסוכים מעין אלו- יהא עליהם להמשיך ולקיים מערכת קשרים סבירה ובריאה לאורך שנים.

יצוין, כי גם לפני חקיקתו של חוק הגישור היו זוגות שהעדיפו את הדרך הגישורית על פני הכרעות שיפוטיות והתכתשויות אין סופיות בבתי משפט או בבתי דין. זוגות אלה השכילו להבין את החשיבות להגעה להסכמות מהירות וחכונות, אשר יתרון המשמעותי ביותר - הקטנת הנזק לקטינים.

אולם מנגד, היו זוגות שלא עלה בידם או ברצונם לפנות מלכתחילה להליך גישור, עפ"י רוב בשל חוסר בשלות רגשית להשלים עם הגירושין ו/או הנעה מתוך שיקולים לא ענייניים-רציונליים, כאשר, למרבה הצער, ילדי הצדדים הם אלו ששילמו את המחיר הכבד. בדיוק עבור זוגות אלו "נולד" החוק.

אם עד כניסתו לתוקף של חוק הגישור, באי כוח הצדדים ערכו כתבי טענות מפורטים, אשר גוללו את מסכת חייהם של בני הזוג, כמו גם עלו לא מעט הכפשות, הרי שכעת הבקשה המוגשת "ליישוב סכסוך" הינה תמציתית ביותר, ומכילה עובדות רלוונטיות בלבד.

עוד שינוי בולט שנעשה בעקבות חוק הגישור- אם עד לקביעת החוק נקבע מועד דיון לצדדים הרי שעפ"י חוק הגישור לא יתקיימו בשלב הראשון דיונים בבית המשפט לענייני משפחה או בבית הדין הרבני אלא במקרים חריגים בלבד כגון צווי ביניים, אלימות במשפחה וכד'.

הצדדים יזמנו לפגישת גישור חובה ביחידת הסיוע שליד בית המשפט לענייני משפחה/בית הדין - בהתאם לבחירת יוזם הבקשה- ויתקיימו 4 פגישות גישור. בכל שלב, יוכל כל צד להחליט אם הוא מעוניין להמשיך בהליך הגישור אם לאו.

הצדדים יוכלו להסתייע בעו"ס מיחידת הסיוע וכן בעו"ד מטעמם, כמו גם, להיות מיוצגים בעורכי דין שילוו את הגישור ואם מי מהצדדים לא יהיה מעוניין בכך - הוא יוכל לפנות להליך משפטי, אם יבחר בכך, בכפוף לתקופת עיכוב ההליכים כאמור בחוק ובתקנות.

למרבה הצער סוגיית "מרוץ הסמכויות" לא נפתרה. החוק אף החריף את בעיית "מרוץ הסמכויות, שכן לאחר חקיקת החוק אין צורך בהגשת כתב תביעה מלא ומפורט ובעלות כספית גבוהה הגורמת לכל אחד מהצדדים לשקול היטב את צעדיו בטרם פנייה לערכאות. כעת די בהגשת בקשה פשוטה, קצרה ולאקונית הגורמת לחסימת הצד האחר לפנות לערכאה שיפוטית מקבילה.

במילים אחרות- אם צד להליך קבל הזמנה בהליך "ישוב סכסוך", הרי שיש כאן התחלה, הלכה למעשה, של הליך משפטי בו נקבעה הערכאה שתדון בעניינם. מדובר בהשלכה מרחיקת לכת העשויה/עלולה להשפיע על גורל התיק.

מרוץ הסמכויות

התחרות בין הגבר לאישה בתפיסת הזירה המשפטית הרצויה, היינו הריצה אחר בית דין רבני או בית משפט אזרחי-מכונה "מרוץ הסמכויות".

מקובל לחשוב, שתמיד "משתלם" לאיש להגיש את תביעותיו לבית דין רבני, ואילו על האישה להגיש את תביעותיה לבית משפט אזרחי.

תזה זו אינה מדויקת, כלל ועיקר, ואינה עומדת תמיד במבחן המשפטי ובמבחן המציאות. דברים אלו מתחדדים אף לאור הרפורמות הקיימות בבתי משפט לענייני משפחה, אשר לעיתים מיטיבות על הגבר בשל התפיסה השוויונית בה נוקטים יותר ויותר שופטים בבהמ"ש לענייני משפחה.

בפועל, קיים שוני בפסיקה בין בית הדין הרבני לבין הערכאה האזרחית – וכל הקודם בתפיסת הערכאה הנוחה לו – ידו על העליונה בניהול התיק!

החוק החדש, כאמור, לא פתר את הבעיה, ובהתאם לסעיף 4 לחוק, הזכות לבחירת ערכאה הינה בידי מגיש הבקשה ליישוב סכסוך. רק אם חלפו 15 ימים ולא הוגשה התובענה על ידי אותו צד שהגיש את הבקשה ליישוב סכסוך, או שהוגשה תובענה רק לגבי חלק מהעניינים שבסכסוך המשפחתי, יהיה רשאי הצד האחר להגיש תובענה לכל ערכאה שיפוטית על פי בחירתו. כך גם עדיין יש לבחון את "המבחן המשולש" אודות התביעה הכרוכה – כפי שנעשה עובר לכניסת החוק לתוקף.

חרף חוק הגישור ישנם צדדים המנסים את מזלם, ועל אף הגשת בקשה ליישוב סכסוך ע"י מי מהצדדים, הצד האחר מגיש את תביעותיו לערכאה המקבילה – מה שגורם לכפל החלטות ו/או איכובים במתן החלטות ולסחבת מיותרת, כך גם חרף החוק החדש ישנן מזכירות אשר מבלי משים פותחות תיקים על אף קיומה של בקשה ליישוב סכסוך שהוגשה לערכאה הנגדית.

לח"מ מס' תיקים בענייני סמכות – אחת מהן אושרה, בימים אלו, לפרסום (– תיק מס' 1089367/ו) (בתיק זה הח"מ, יחד עם עו"ד ישראל אדלשטיין, מייצגים את האישה, אשר הגישה בקשה ליישוב סכסוך לפני החוק, ואילו האישה הגיש תביעת גירושין "כרוכה" לבית הדין לאחר כניסת החוק לתוקף. בית הדין הכריע – בהחלטה חריגה – לאחר חצי שנה – בה האישה נאבקה משפטית בסוגיית הסמכות – כי אכן הסמכות אינה נתונה לו אלא לבית המשפט לענייני משפחה. מדובר, כמובן, בהחלטה ייחודית שיצאה מאת בית הדין נוכח העובדות ואופן השתלשלות העניינים בפועל.

נוצר מצב "בשטח", לפיו חוק הגישור לא רק שלא צמצם את ההתכתשויות הנובעות מסוגיית הסמכות אלא אף חיידד והעצים את העוול הנגרם למי מהצדדים בגין אותו "מרוץ הסמכויות", הגורם להימשכות ההליכים שלא לצורך תוך פגיעה בעיקר בילדי הצדדים, תחת לסיים את הסכסוך בדרכי נועם ובצורה מהירה.

יתרונות וחסרונות החוק

יתרונות החוק להסדר התדיינות בסכסוכי משפחה

- ישנם זוגות, שאכן יצליחו להגיע לידי הסכם גירושין כולל באמצעות יחידת הסיוע וכך יחסכו זמן, משאבים ואנרגיה. מיותר לציין, שהעלויות הכלכליות בהליך מסוג זה קטנות לאין שיעור מהליך המתנהל בבהמ"ש/ביה"ד.
- צדדים היודעים "לנצל" את המשאבים (החלקיים בלבד) שניתנים ע"י יחידת הסיוע – חוסכים מעצמם ובמיוחד מילדיהם מועקות וחשיפה להליכים משפטיים כואבים המאפיינים הליכים משפטיים, וכן יצליחו לפתוח בחיים חדשים באופן מהיר ובריא להם ולילדיהם.
- הבקשה ליישוב סכסוך אינה כוללת טענות או עובדות בקשר לסכסוך כך שמדובר בהליך קל ופשוט בעל השלכות מרחיקות לכת.
- בתקופת עיכוב ההליכים (במשך תקופה של 45 יום יש עיכוב הליכים – ואף צד אינו רשאי להגיש תביעה לבית המשפט או לבית הדין פרט לבקשות לסעדים דחופים/לשמירת המצב הקיים (כגון: עיקולים, צווי עיכוב יציאה מן הארץ) ניתן לבחון אם ניתן להגיע להסכם או יש צורך להיערך להליך משפטי, עם כל המשמעות הנובעת מכך.

חסרונות החוק להסדר התדיינות בסכסוכי משפחה

- חוק הגישור אינו פותר, כאמור, את הבעיה העיקרית – מרוץ הסמכויות בין בית המשפט לענייני משפחה לבין בית הדין הרבני, כך שהבעיה העיקרית והמשמעותית ביותר נותרה בעינה.
- היה והגישור לא יעלה יפה, ו/או מי מהצדדים לא ישתף פעולה – פתרון הסכסוך יידחה במספר

חודשים בגלל חובת הגישור והמפגשים ביחידת הסיוע. כך שניתן פתח לסחטנות ומניפולטיביות של צד שאינו מעוניין לקדם את ההליך מטעמים שונים ומשונים..

- לרוב אין פתרון ומענה מיידים למקרים חשובים ודחופים כגון מזונות זמניים, צווי עיקול וקיים חשש של ממש לקשיים כלכליים והברחת רכוש.
- לא כולם מודעים לצורך בליווי עו"ד שהינו מומחה לגירושין, ויהיו אנשים שיסתייעו אך ורק ביחידת הסיוע, ללא קבלת ייעוץ וליווי צמוד – ויחתמו על הסכם גירושין שעלול להיות מקפח ו/או לא ממצה.

לסיכום

מאחורי החוק החדש עמדה תכלית ראויה, אולם כל עוד לא יוסר המכשול הנקרא "מרוץ סמכויות", הנזקים שיגרמו לתא המשפחתי יוחרפו, והזוגות המתגרשים וילדיהם לא ימצאו מזור בתקופה משברית זו ויאנקו תחת המתווה המשפטי הקיים היום המהווה כר נרחב לסחיטה.

מצופה מהמחוקק, לעשות כל שלאל ידו, על מנת, למזער את הנזקים הנגרמים לתא המשפחתי בכלל ולילדי הצדדים בפרט, בן היתר, באמצעות הסרת מכשולים מיותרים – הנותנים פתח לסחטנות. נטרול "מרוץ הסמכויות" – יאפשר לצדדים להתמקד בסוגיות הרלוונטיות והאקוטיות הנובעות מהגירושין, המורכבים ממילא, אשר יסללו לצדדים וילדיהם את הדרך לחיים חדשים ומלאי תקווה.